

106844

TRANSILVANIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL 73

OCTOMVRIE

Nr. 10-1942

SIBIU

INSTRĂINAREA UNOR FAMILII ȘI AVERI MARAMUREȘENE PRIN INCUSCRIREA CU STRĂINII

MOTO : „Cine se instrăinează de neam
este mai rău decât animalul, căci acesta ține
cu cerbicie la rasa lui!”

Aloisiu Vlad

În articolul „Contribuțiuni documentare la administrarea Maramureșului”, apărut în „Transilvania” Nr. 7—8 a. c., am atins numai în treacăt problema căsătoriilor dintre români și străini. Totuși, din puținele cazuri înșirate acolo, am putut să trag concluzia logică, că aceste căsătorii au contribuit numai la înmulțirea și la îmbogățirea celor mai inverșunați dușmani ai neamului nostru. Pentru a da o perfectă justificare acestei afirmații, cât și pentru a pune la dispoziția cercetătorilor un material documentar mai bogat, m'am crezut îndatorat să dau publicității cele ce urmează.

Cele mai vechi defecțiuni naționale, provocate de incuscrirea familiilor românești cu familii străine, apar în decursul veacului al XIV-lea. Ele se întâlnesc chiar în sânul celor mai ilustre, mai puternice și mai bogate familii voevodale, în familia lui Dragoș-Vodă, descălecătorul Moldovei și în aceea a lui Tatomir-Vodă, voevodul Românilor din ținuturile Bereg și Ung. (Vezi genealogiile din anexă).

În 1364 Bogdan-Vodă se declară stăpânitor neatârnat al Moldovei. Balcu-Vodă, împreună cu frații lui, fiii lui Sas-Vodă al Moldovei, au încercat să i se opună, dar după o luptă scurtă, însă crâncenă, în care au căzut mai mulți dintre rudele și credincioșii lor, ei au fost siliți, să se refugieze în Maramureș. La 2 Febr. 1365 regele Ludovic le dăruiește, ca răsplată, toate moșiile din Maramureș, care erau proprietatea lui Bogdan-Vodă, acordând totodată lui Balcu func-

țiunea de vevod al Maramureșului, iar lui Drag titlul de magistru (cf. Mihaly, *Dipl. Mar.*, p. 56). Incepând cu anul 1373, Balcu și Drag mai poartă titlurile și funcțiunile de comiți de Maramureș, de Sătmar și ai Săcuilor (cf. *ib.*, p. 69, 73, 82, 89, 117). Ca urmare, ei mai primără și donații regale asupra unui mare număr de moșii, printre cari figurează orașele regești din Maramureș și cetățile Hust, Nialab, și Cetatea de Piatră din ținutul Chioarului, devenind astfel unii din cei mai bogați și mai puternici magnați din Ungaria (cf. *ib.*, p. 65—70, 82—84, 87—94, 98—108, 123—125).

În donația regală din 1365 figurează și fratele lor Ștefan, care în scurtă vreme după aceasta se stabili în Polonia, fiind probabil căsătorit cu o poloneză. Tot în 1365, Ștefan primi dela regele Cazimir al Poloniei donație asupra moșiilor Rybotycze, Welniki, Syemionow, Godicza și Honufriy, precum și asupra unui mare număr de sate din Galiția, Polonia și Litvania. El se stabili în Rybotycze și se numi: „Szczepan Wolozin (Valahul) Rybotyczky”. Din acest Ștefan descind în linie bărbătească 64 de familii nobile poloneze, cari încă păstrează amintirea descendenții lor din Dragoș al Moldovei, și întrebuintează încă, pe blazoanele lor, străvechile semne heraldice ale nobleței lor din Maramureș, semne asemănătoare cu ale familiilor Dragffy de Bêltek și Petrovay de Dolha și de Petrova. Despre familiile românești polonizate tratează pe larg lucrarea intitulată: „Rod Dragow i Sasow na Wegzechu Rusi Halickien” (Neamul lui Dragoș și Sas în Galiția), de Wyrostek Ludvig, apărută în 1932 la Cracovia.

Din imensa avere a fiilor lui Sas-Vodă, îi reveni magistrului Drag, Cetatea de Piatră împreună cu mai multe zeci de sate aparținătoare aceleia, precum și domenii întinse în ținutul maramureșan de peste Tisa. Drag rezida în Lunca Pietroasă, care după el se numi Drăgoiești. Nicolae, nepotul lui Drag, se căsători cu o ungueroaică și-și însuși toate obiceiurile magnaților unguri, numindu-se Dragffy de Bêltek. Nu este exclus, ca și mama lui să fi fost de neam străin. Nicolae Dragffy era stăpânul exclusiv al întregului domeniu din ținutul Chioarului, ba regele îi mai confirmă și dreptul de posesiune asupra alor 16 sate din Maramureș, din cari însă el nu reuși să pună mâna decât pe cinci: Virișmort, Bocicoiul-Mare, Crăciunești, Apșa de Sus și Domnești (cf. *ib.*, p. 517, 548, 552). Fiul său Birtoc încă mai păstra sentimente românești și întreținea legături de prietenie cu ruda lui, Ștefan-Vodă al Moldovei, la care fusese trimis și în câteva misiuni diplomatice. În 1498 Birtoc Dragffy este destituit din funcțiunea de vevod al Ardealului și forțat să renunțe la moșiile lui din Maramureș, parte în favoarea coroanei, parte în favoarea familiei maghiare Pogany de Cseb, ai cărei

membrii, Sigismund, Gheorghe și Ioan, la 24 Mai 1500 se și stabiliră în Maramureș, unde descendenții lor vor ocupa tot timpul cele mai înalte funcțiuni (cf. ib., p. 517, 548, 552). Ion Dragffy devine comandantul cavaleriei nobile și unul din sdrobotorii revoluției lui Dozsa; apoi ocupă funcțiunea înaltă de Palatin al Ungariei și în fine cade eroid în măcelul dela Mohacs. Fiul său Gașpar imbrățișează calvinismul, dar în 1555 familia Dragffy se stinge, iar uriașa ei avere intră în stăpânirea familiei Bathory și a altor familii maghiare înrudite.

Tatomir era voevodul românilor din ținuturile Bereg și Ung, care odinioară făceau parte integrantă din Țara Maramureșului. El posedea domenii întinse de-a-lungul văilor Bârjava și Iras, precum și în împrejurimile cetății Muncaciului. El strânse și mai mult legăturile tradiționale de amicitie ale antecesorilor lui cu voevozii din Maramureș, căsătorindu-și un fiu cu fiica lui Ștefan Vodă din Cuhea, iar pe altul cu fiica cneazului Dragoș din Bedeu. Titlurile și moșiile voevodului Tatomir le-au moștenit fiii săi cneazul Maxim de Iloșva, Seneslau de Dolha voevod de Ung și Crăciun de Bilca, voevod de Bereg.

Fiii cneazului Maxim și ai voevodului Crăciun participară la revolta lui Bogdan Vodă din 1342 (cf. ib., p. 17). În anii 1366—1380, aceeași, împreună cu fiii lor, sunt conducătorii firești ai Românilor din Bereg, pentru care obțin dela reginele Elisabeta și Maria diferite favoruri și scutinte, împotriva oaspeților Sași și a funcționarilor comitatului. În diplomele respective li se specifică calitatea de români, fiind numiți „Olacy nostri” și „fidelium Olachorum nostrorum” (cf. ib., p. 59, 63, 75, 76, 78). Descendenții lor, trăind izolați în Bereg, se încuscrează cu familii maghiare și se maghiarizează, dând naștere familiilor „maghiare” Ilosvay, Kisfalusy, Komlosy, Bilkey și Bilkey Gorzo, familii nobile de Bereg, ai căror membri au avut tot timpul roluri importante în viața publică a comitatului. Singură familia Lipcsey din Lipcenii Maramureșului a rămas românească, dar și aceasta se ruteinizează în decursul veacurilor XVII—XVIII, cu excepția unei ramure stabilite în Rona de jos, ai cărei membri de azi sunt țărani români.

Ștefan, Sandrin și Ioan („Olacy, filii Stanislai quondam Voywodae de Ung”, cf. ib., p. 64, 77), purtară titlurile de voevod, după moșiile părintelui lor. Familiile primilor doi se stâng în a treia generație, iar moșiile lor trec în stăpânirea familiilor colaterale din Dolha și din Petrova. Tot în stăpânirea acestora trec și moșiile lui Gheorghe și Ivașcu, fiii lui Ion de Dolha, ale căror familii încă se sting în a treia generație. Voevodul Ion de Dolha se căsătorii cu fiica Voevodului Ion de Rozavlea, nepotul de frate a lui Bogdan-Vodă. Descălecătorul, primind ca zestre marele domeniu din Petrova, unde se stabili fiul său Bogdan,

întemeietorul familiei Petrovay-Petrovanu de Dolha și de Petrova, care azi numără câteva mii de țărani români.

Fiii lui Ion de Dolha făceau parte din cea mai înaltă aristocrație a Ungariei, atât datorită bogăției lor, cât și titlurilor lor pompoase de Liber-Baroni, Vicecomite, și Castelan de Hust, fiind totodată și curteni regali. Totuși ei continuară să fie români adevărați, ba atât de români, încât în diploma regelui Sigismund din 10 Februarie 1419, găsim următoarele expresii la adresa lor: „Quod fidelis Noster dilectus Georgius filius Iohannis, Volachus de Dolha, aulae nostrae familiaris, in persona Bogdan filii dicti Ioannis, Volachi de eadem Dolha, fratris sui carnalis... per eundem Georgium Volachum” etc. (cf. ib., p. 225-227). Descendenții vicecomitelui Seneslau II de Dolha se căsătoriră cu străine, cari îi determinară, să părăsească tradițiile străbune și să îmbrățișeze religia romano-catolică religia națională a magnaților unguri din acele timpuri. Totuși, ei nu se instrăinară de rudele lor din Petrova, cu cari au întreținut tot timpul relații cordiale și prietenești, ajutându-se reciproc în toate întreprinderile lor economice și politice.

Ultimul reprezentant al familiei Dolhay de Dolha a fost un Gheorghe, moștenitorul unei averi imense, situată în ținutul Dolhei și de-a-lungul văilor Iza și Apa Rusului, care se cifra la circa 400.000 de jugăre. El era căsătorit întâiu cu Elisabeta Szuhay apoi cu Cristina Pogany de Cseb, iar sora lui Maria era măritată cu Gavril Bánffy comite suprem de Dobâca. Ne având decât o singură fată, care decedase în același an cu el, era decis să-și lase întreaga avere rudelor lui din Petrova, cărora le și dăruise, în timpul vieții lui, mai multe părți de moșie din Leordina, Ruscova și Rozavlea, însoțind donațiile cu contracte fictive de vânzare, pentru ca instrăinarea acelor moșii să nu poată fi contestate de nimeni. Atitudinea aceasta a lui Gheorghe, a alarmat pe rudele lui maghiare, dar mai ales pe Mihail Teleky, guvernatorul Ardealului, o rudă mai îndepărtată, care și-a pus în gând, să devină cu orice preț moștenitorul întregii averi a familiei de Dolha.

În toamna anului 1685 Maramureșul a fost ocupat de o armată imperială, care a petrecut aici toată iarna, jefuind întregul avut al populației. Din cauza aceasta se nasc o mulțime de nemulțumiri, iar lumea sărăcită se organizează în bande de haiduci, sub conducerea nobilului Grigore Pîntea din Budești, eternizat în legendele și baladele populare sub numele de „Pîntea-Viteazul”. Profitând de aceste turburări, M. Teleky acuză pe Gheorghe de Dolha cu organizarea bandelor de haiduci, ca fost prieten intim al revoluționarului Emeric Thökölyi. Teleky spera să obțină o sentință de condamnare împotriva lui Gheorghe de Dolha, care ar fi dus la confiscarea averilor acestuia în

favoarea lui. Acuza nedreaptă a scandalizat întreaga nobilime română din Maramureș, care, în ședința Congregației din 11 Iulie 1686, a dovedit cu prisosință nevinovăția și cinstea exemplară a acuzatului, obținând achitarea lui. Atunci Teleky a recurs la o serie de mijloace diabolice, ținând într'o continuă teroare și hărțuială pe Gheorghe de Dolha, încât acesta, ca să-și asigure liniștea bătrânețelor, a fost silit să-și declare dușmanul de erede universal și testamentar. După moartea lui Teleky, ucis la 21 August în lupta dela Zărnești, Gheorghe își revocă testamentul, însă erezii lui Teleky reușiră în 1700 să obțină o confirmare a aceluia din partea împăratului Leopold. Totuși, la 25 Mai 1700, familia de Petrova a înaintat prin Sedria Judiciară a Maramureșului o contestație împotriva decretului imperial.

În 1703 începe revoluția lui Francisc Rakoczy, în care Gheorghe de Dolha a avut un rol de căpetenie, fiind însărcinat cu apărarea Maramureșului, în calitate de comite suprem și de castelan de Hust, (cf. *Történelmi Tár* 1880, p. 442, și *Rákoczy Tár* I, p. 169—170, II. p. 31, III. p. 184—196, 228). Rákoczy a anulat testamentul redactat în favoarea lui Teleky, precum și decretul imperial de confirmare a aceluia, recunoscând de erezi legali ai lui Gheorghe de Dolha pe membri familiei românești de Petrova. În Februarie 1708 Gheorghe de Dolha moare, iar în Decembrie din același an se stinge și unica lui fiică, Vârvara, și ca urmare, întreaga avere a familiei de Dolha a trecut în proprietatea familiei colaterale de Petrova. În vara anului 1709 se redactează un act de împărțășină între Paul Teleky și nepoatele lui Gheorghe de Dolha, fiicele Mariei și a lui Gavril Bánffy, și anume Elisabeta căs. Gavril Pogány, Barbara căs. Mihai Gyulay și Agnesia căs. Martin Szuhay, cari și ocupară unele părți din moștenirea lui Gheorghe de Dolha. La protestul familiei de Petrova, reprezentată prin pretorul Lupu, fiul lui Nicolae din Tab. II, principele Rakoczy, prin decretale sale din 18 August și 20 Noembrie 1709, confirmă dreptul de proprietate al familiei de Petrova, declarând de ilegale demersurile făcute de familiile Teleky și Bánffy. (Decretele sunt în proprietatea subsemnatului). După căderea revoluției, în toamna anului 1711 familia Teleky ocupă cu forța întreaga avere a familiei de Dolha, declarând de nule toate dispozițiile luate de principele Rakoczy. La protestul familiei de Petrova, s'a ordonat o anchetă, la care 138 de nobili frunțași au fașionat sub jurământ în favoarea fam. de Petrova, mărturisind, că Teleky a stors cu forța dela Gheorghe de Dolha testamentul, prin care l-a declarat de erede universal. Ba mai mult, nobilul Ion Popovici din Voinești a mărturisit, că Teleky i-a propus chiar să-l ucidă pe Gheorghe de Dolha. Rezultatul anchetei a fost trimis spre judecare Curții Su-

preme din Viena. Aceasta însă, examinând cauza numai sub aspectul ei politic, s'a pronunțat în ultimul for, în favoarea familiei Teleky. Iată cum, datorită încuscririi cu familii străine, imensele moșii ale voevozilor români Seneslau de Dolha și Ion de Rozavlea, au ajuns în stăpânirea unei familii maghiare, dușmană intereselor poporului român.

Bogdan, fiul voevodului Ion de Dolha, se stabili în Petrova, unde descendenții lui, între cari găsim și patru vicecomiți, au adoptat numele familiar: Petrovay de Dolha și Petrova. (Vezi Tab. II). Vicecomitele Ion IV de Petrova este ctitorul Mănăstirii Bistra și unul din binefăcătorii bisericii din Rona de jos. Fiul său Gheorghe III își alege cariera armelor și funcționează timp îndelungat ca vice-castelan al cetății Tokay. Aici se căsătorii cu unguoroaica Elisabeta Merse, de dragul căreia își vinde în 1652 moșiile părintești din Maramureș și se stabilește în județul Ung, unde-și cumpără moșiile Darma, Kakasfalva, Orosz-Mocsár și Homona. Ion V poartă funcțiunea de vicecomite de Ung și se căsătorește cu Br. Susana Nyáry, care-i aduce ca zestre 143 de sate din județele Pest, Hont, Nograd, Turocz, Heves și Ung. Din satele acestea, Fegyvernek, Császlocz, Fényes-Litke și Nagy-Körű devin reședințele familiei.

Deși instrăinată, ramura aceasta a întreținut încă multă vreme legături cu rudele ei din Maramureș. Vicecomitele Ion V se alătură rudelor lui în acțiunea de apărarea moșiei lui Gheorghe de Dolha și în 1692 înaintează o plângere la Conventul din Leles, împotriva familiei Teleky. Vasile I în 1700 petrece la rudele lui din Maramureș și se ocupă cu conscrierea iobagilor. Vicecomitele Anton I are legături permanente cu rudele din Petrova. În 1737 pretorul Lupu, fiul lui Nicolae I din Tab. II, își redactează testamentul la vărul său Anton din Ungvár și tot în casa acestuia își fac educația Iosif, Antuc și Gavril, fiii lui Gheorghe de Petrova, fratele pomenitului Lupu. În anii 1751, 1752 și 1756 Anton I, însoțit de fiii săi Anton II și Iosif II, se deplasează în Maramureș, pentru a se prezenta împreună cu rudele lor din Petrova, Rozavlea și Dragomirești, în fața Comitatului, în vederea dovedirii drepturilor lor nobiliare. (Cf. *Productio Nobilium*, A. 1751, 1752, 1756). În anii 1752—1763 Anton I reprezintă ca avocat mai multe cauze de ale rudelor din Petrova. După aceasta legăturile se tot răresc, până la completa uitare. Totuș, în veacul următor mai apar în familie nume românești, ca Bogdan și Leucă, însă purtătorii acestor nume, împreună cu Acațiu și Ion VII, luptă în 1848/49 ca honvezi în armata lui Kossuth, iar descendenții lor de azi sunt unguri. Membrii acestei ramure au uitat cu timpul chiar și de originea lor românească, din voevozi români, susținând, că sunt descendenții principilor ruși Ils și

Boris, cari ar fi însoțit pe Unguri, cu ocazia invaziunii lor în Pannonia. Soarta a voit însă, ca adevărul istoric să fie restabilit chiar de un membru al acestei ramure, de Gheorghe V, despre care vom vorbi mai la vale.

Un Anton Petrovay (n. 1815 † 1894), urmașul pretorului Vasile I din Tab. II, după absolvirea școlii superioare de silvicultură, se căsătorește cu unguroaica Gaics Febronia, luptă ca locotenent în armata lui Kossuth, își vinde moșiile din Maramureș și se stabilește în Felső-Domonya din jud. Ung, iar descendenții lui devin unguri. Aceiași soartă au avut-o și descendenții mecanicului Vasile Petrovay, n. 1819, căs. Marosan Iosefina; și ai funcționarului silvic Alexandru Petrovay, n. 1837, căs. Dobra Iulișca din Hust; ambii urmași ai lui Petru II din Rozavlea. (Tab. II.)

Calvinismul a fost susținut de familiile românești din ținutul de jos al Maramureșului mai mult din interese politice, fără ca această religie să fie îmbrățișată, cu toate că se înființează în 1652 la Sighet un protopiat calvinesc, pentru românii calvini. În schimb calvinismul a facilitat procesul de rutenizare a Românilor din dreapta Tisei. Pentru maghiarism, calvinismul n'a cucerit decât trei familii românești: Darvay de Dărvănești, Szaplanczay de Săpânța și o ramură a familiei Sztoyka de Crișănești. Aceste familii bogate și de origine voevodală au dat mai mulți vicecomiți, iar cu membrii lor au înmulțit numărul Ungurilor din Maramureș și din Ungaria. Dar cea mai interesantă este familia Sztoyka, care a dat trei episcopi de naționalitate diferită: Iosif Stoica, episcop român al Maramureșului în 1690—1703, Sigismund Sztoyka, episcop ungar al Transilvaniei în 1750—1770, înmormântat în catedrala romano-catolică din Alba-Iulia, și dr. Alexandru Sztoyka actualul episcop rutean din Ungvár, un mare patriot maghiar.

Nu vom uita însă să pomenim și două cazuri de românizare, înregistrate în veacul XVIII, în ținutul superior al Maramureșului, unde populația românească era mai viguroasă și mai conservativă. Primul este al săcuiului Iosif Gyenge de Csikjenőfalva, judecător în Sighet, care căsătorindu-se în 1760 cu Petrovay Odochița lui Ilie din Petrova, a dat Maramureșului mai mulți intelectuali, preoți și protopopi români. Celalalt este a lui Baron Püchler Paul, fiu de general austriac, căsătorit în 1795 cu Petrovay Ana din Leordina. Fiul acestuia, Ion, se căsătorii cu Turda Agapia din Rozavlea, unde se și stabili, iar descendenții lui sunt țărani români, pe cari dacă-i întrebii cum îi cheamă, îți vor răspunde cu modestie: „Baron Piclăr!”

După revoluția lui Kossuth, căreia nu i s'a alăturat niciun țărăn român din Maramureș, începe o puternică acțiune de regenerare na-

țională, care reușește să impună Maramureșului conducători și funcționari români, și să întemeieze: „Asociațiunea pentru cultura popoului român din Maramureș” (1860), „Preparanția Românească” și „Convictul Sf. Vasile” din Sighet. Inaugurându-se Dualismul Austro-Ungar, Maramureșul ajunge sub cârmuirea prefectilor unguri, neasemuită meșteri în eludarea legilor, sub cari Românii sunt scoși din funcțiuni și din viața politică, rămânându-le numai biserica și școala confesională. Totuș, dibăcia acestor prefecti, indeosebi jongleriile contelui Lónyay János, ar fi rămas infructuoase, dacă nu s'ar fi găsit români, cari să devină uneltele guvernanților maghiari, fiind căsătoriți cu unguoroaice.

Pretorul Ion Iura († 1907), căsătorit cu Szaplanczay Antonia, are descendenți unguri în Budapesta. Gheorghe Iura, pretor în 1845—1860, vărul marelui român Iosif Man, devenind deputat și notarul camerei deputaților, se căsătorește cu o unguoroaică și în 1865 finanțează ziarul maghiar „Máramaros”, înființat la Sighet de către Szilágyi Istvan și Várady Gábor. Tatăl prefectului Ion Buteanu din Zarand, recăsătorit cu o unguoroaică, are descendenți unguri, cari azi se numesc Bottyán. Marele luptător și mecenat român, vicecomitele Vasile Mihalca, recăsătorit în 1854 cu Hatfaludy Mária, devine tatăl pretorului Vasile căs. Csatóry Mária, a proprietarului Paul căs. Ujhelyi Margit și a avocatului Gheorghe căs. Székely Margit, toți trei cu descendenți unguri, domiciliați în Ungaria de după Trianon. Pretorul Sigismund Papp, fiu de preot român și unul din întemeietorii „Asociațiunii”, căsătorit cu Schräter Ema, are următorii copii: pretorul Șimon, marele satrap și tizzaist din Vișeu, Ema căs. dr. Munkácsy Pál, Irma căs. prof. Jonás Ödön, și „Árpád” mort ca student. Avocatul Vasile Man din Vișeu, fiu de preot din Șieu, căs. Gaitner Eugenia, are pe avocatul dr. Elemér căs. Bösketti Teréz, pe adv. dr. Man Zoltán, care ca prefect român în 1937 petrecea numai în societate ungurească, și câteva fete-măritate cu străini. Mihalyi Petru, primul secretar al „Asociațiunii”, apoi președintele aceleia, căsătorit cu Simon Luiza din Budapesta, are pe politicianul dr. Mihályi Péter, căs. Kovássy Irén și pe avocatul, azi președinte al „Asociațiunii” și fost decan al Baroului, dr. Florentin Mihalyi, căs. Hyeronimy Karola, fiica ministrului ungar, care a desființat comitetul central al partidului național român.

Aceste exemple de lipsă de demnitate românească au avut o influență dezastruoasă asupra mentalității tinerelei generații, încât vedem căsătorindu-se cu unguoroaice mai mulți tineri români, — crescuți în școli ungurești, — din familiile Anderco, Bud, Dunca, Faur, Grad, Coman, Hodor, Ioanes, Iuga, Iura, Iurca, Ivașcu, Lazar, de Kovats, Man, Moiş, Radu, Rednic și Pop. Unii din aceștia, ca magistratul dr.

Alexandru Lazar, avocatul dr. Salvator Iurca și avocatul dr. Aurel Man, se căsătoriră cu baronițe, ca să poată rivaliza cu familia Mihaly, încuscrită cu un ministru ungar. Căsătoriile acestea se încheiau de regulă din interesul de a-și asigura protecția guvernanților, în vederea intrării și a înaintării în funcțiunile publice. Din fericire, renegații n'au exercitat nicio influință asupra masei țărănești, care, condusă de instinctul ei sănătos, a știut totdeauna să-și cunoască adevărații conducători, rămânând atașată preoților, învățătorilor și liber profesioniștilor români conservativi, formați în institutele românești din Oradea, Beiuș, Blaj, Năsăud și Gherla.

Din această epocă de decadență, dela sfârșitul veacului trecut, trebuie să amintim un caz foarte interesant, poate unic în analele istoriei noastre. Este vorba de cazul lui Petrovay Gheorghe V, din Tab. III, care vine să dea lecție de românism maramureșenilor. Născut la 30 Ianuarie 1845, ca fiul jurisconsultului Vasile și al baroniței Ioana Canale de Ehrenberg, își făcuse liceul la Jesuiții din Ungvár, iar dreptul la Academia din Eger. În 1866 este declarat major, iar tatăl său îi pune la dispoziție o moșie de 1051 jugăre, în Nagy-Körü. Pe moșia lui, înființează o școală de pomicultură și alta pentru cultura bradului, obținând mai multe premii, la diferitele expoziții din Ungaria. Activitatea lui a atras atenția ministerului de agricultură, care-l numi inspector peste școlile de pomicultură din 6 județe, între cari figurează și Maramureșul. Evadând din mediul străin, în care a trăit până atunci, el regăsește în Maramureș adevărata lui familie, satele de baștină și atâtea amintiri istorice, legate de numele iluștrilor lui strămoși români. Sub vraja acestor descoperiri, glasul sângelui îl determină să renunțe la funcțiunea și la ocupația lui, să renunțe chiar și la moșia lui, — a cărei administrare o încredințează administratorului, — și să se stabilească în Maramureș, la Sighet, închinându-și toată energia studiului arhivelor, ca din filele îngălbenite de vreme, să reinvie vieța românilor de altădată. Incepând cu anul 1879, Gheorghe lucrează ca particular în Arhiva Maramureșului, cercetează arhivele din Hust, Teceu, Vișc, Seleuș, Gyömörő, Leles și Budapesta; răscolește aproape toate satele românești, pentru a aduna dela țărani hrisoavele vechi și pentru a cunoaște pe toți membri din familia lui. În acest scop el învață și limba română, dar nu reușește să și-o însușească la perfecție. În 1890 este numit vice-arhivar, iar din 1901 funcționează ca arhivar-șef, organizând arhiva și întocmind tabele genealogice pentru toate familiile românești de viță voevodală și cnezială. Publică o mulțime de articole în diferite ziare și reviste, sub semnătura Kis János, precum și vreo 24 de studii istorice mai mari, în revistele: „Történelmi Tár“, „Századok“ și „Turul“,

sub semnătura : Petrovay György. Prin lucrările lui se impune ca un adevărat istoric, cunoscut și apreciat, fiind ales și membru în comitetul de redacție al revistei de heraldică și de genealogie „Turul”. El este colaboratorul lui dr. Ion Mihaly, la întocmirea lucrării : „Diplome Maramureșene din sec. XIV—XV”. Tot el, prin lucrarea „A Máramarosi Oláhok”, publicată în revista „Századok” din 1900, arată Ungurilor, că teoria maghiară, referitoare la imigrarea Românilor, nu se potrivește cu realitatea istorică a poporului român din Maramureș și Bereg. Imprejurările nu i-au permis să-și afișeze sentimentele, dar că acestea au fost românești, ni-o dovedește faptul, că în 1897 a trecut cu întreaga familie dela religia romano-catolică la cea reformată, pentru ca în 1900 să poată trece dela reformatism la religia greco-catolică română. Arhivarul Gheorghe Petrovay moare în 1917, în plin războiu, fiind înmormântat în cimitirul român din Sighet, fără de afișaj și fără reclamă, așa cum a trăit el toată viața.

Rezultatele funeste ale renegatismului s'au remarcat îndeosebi în epoca unirii politice a tuturor Românilor, când deputatul P. Mihaly ridică cuvântul în Parlamentul maghiar în contra cauzei noastre naționale ; când pretorul G. Mihaly din Șugatag refuza, la intrarea trupelor române, să înlăture steagul maghiar de pe edificiul preturii ; când Ion Bud, ministrul de mai târziu al Ungariei, și avocatul dr. Aurel Faur optau pentru Ungaria ; când vicepretorul Ștefan Rednic refuza să depună jurământul față de Statul Român ; și când tinerii studenți români : Gheorghe Bud, Cornel Bud, Gheorghe Mihalca și Vasile Radu, împreună cu inspectorul muncii Andrei Hodor, se repatriau în Ungaria. Faptul, că tânărul elev de liceu Ivașcu, fiu de inginer silvic român, dar crescut de mamă străină, a fost descoperit în 1929, deci în plină Românie Mare, ca făcând parte dintr'un cerc de complotiști din Satu-Mare, împotriva Statului Român, prezintă o dovadă indiscutabilă, că încuscrirea noastră cu familii străine constituie o adevărată primejdie națională, care trebuie combătută cu toate mijloacele posibile.

După reinvierea vieții politice românești pe plaiurile voevodale, s'a crezut cu bună dreptate, că deodată cu suflul noului spirit românesc se va pune capăt pentru totdeauna obiceiului de a se căsători cu străine. Iată însă că ajung în Maramureș frați de peste munți, cari cercetau cu plăcere familiile străine, se simțeau măguliți dacă puteau să-și depună omagiile în familia evreului baronul Groedel și erau mândri dacă se căsătoreau cu unguroaice, ori cu evreice. După asemenea precedente nu-i de mirare, dacă unii din băștinași au continuat să mențină unele obiceiuri practicate în timpul dominației maghiare, ca întrebuințarea limbii maghiare în conversațiile zilnice, prietenia și căsătoria

cu străinii. Ca urmare, se căsătoresc cu străine, în timpul stăpânirii românești, următorii tineri români : Chișiu Paul, șef de serv. Prefectură, dr. Chișiu Tiberiu, medic Casa Cercuală, în 1931 subprimarul orașului, dr. Dan Mihai avocat, Deac Fr. Ion, inginer agronom, dr. Deac Ștefan medic de circumscripție, Florea Desiderin, magistrat, Florea Vasile, secretar general Primărie, dr. Hodor Iuliu, medic c. f. r., în 1937 primarul orașului, Iurca Gheza, șeful moarei de sare, Iurca Victor, licențiat în drept, notar comunal, Iusco Gheorghe, avocat, Joody Paul, șef de birou Prefectură, Joody Petru lic. drept, secretar de plasă, Laslo-Lupuțiu Paul, șef de serviciu Primărie, Pavel Constantin, șeful portăreilor, și dr. Rednic Vasile, medic de circumscripție.

Iată ce s'a putut petrece în Maramureș, în cei 20 de ani de stăpânire românească. Ba mai mult ! S'a trecut cu vederea chiar și gestul de sfidare al lui Flaviu Iurca, când acesta, în 1932, în calitate de prefect român s'a deplasat la Budapesta, ca să se însoare cu o unguroaică. Cazurile acestea triste și dureroase au trebuit arătate în toată goliciunea lor, pentru că, precum o spune regretatul profesor Nicolae Iorga, „poleind păcatele unui neam cu lingușiri, îi faci o proastă îndatorire”.

Genealogia lui Dragoș-Vodă Descălecătorul

Dragoș Cneaz de Bedeu
înainte de 1300

Giula Cneaz de Giulești inobilat 1317	Dragoș Cneaz de Bedeu inobilat 1317 1336 Cavaler	Fică căs. Seneslau I Voevod de Ung	Drag Magistru de Bedeu inobilat 1317 1336 Cavaler
Dragoș Dragomir Stefan Tatar Costea Miroslav	1345—49 descălecă Moldova Voevod al Moldovei 1349—1353 Sas Voevod al Moldovei 1353—1359		Vasile 1385 pretor Fam. nob. de Bedeu: Bedeș și Bedeoanu
Fam. Rednic de Giulești			
" Pirja " "			
" Fița " "			
" Pop " "			
" Feir " "			
" Bercia " "			
" Roman " Desești			
" Dragoș " "			
" Miclea " Sugațag			

Balcu—Balița 1359 Voevod Moldova 1365 Voev. Maramureș 1372 Comite de Maramureș, Sătmar și Săcuime. † 1406	Ion-Valahul 1402 Magister Agazonum	Drag 1365—99 Comite de: Maramureș Sătmar și Săcuime. Magistru.	Fică căs. Dragomir † 1365 Vidin	Ștefan căs. poloneză 1365 stab. Polonia Radu Ivancu 64 familii nobile poloneze
Dumitru Șandrin tr. 1406 căs. Iustina? Străbunii fam. nobile: Balea, Iody, Chindriș, Dancuș, Bilițiu, Gorzo, Ilea și Cudrici de leud.			Tatomir Ion de Dragomirești † 1351 Belcz	

Sandrin 1485 Homo Regius	Gheorghe de Dragoiești	Fam. Dragomir de Dragom. " Deac " " " Turcuș " "
-----------------------------	---------------------------	--

Fam. Rișcu de Dragoiești	Nicolae Dragffy 1473 Magistru de Beltek căs. unguroaică	Roman 1485 Homo Regius Fam. Roman de Dragoiești
--------------------------	---	---

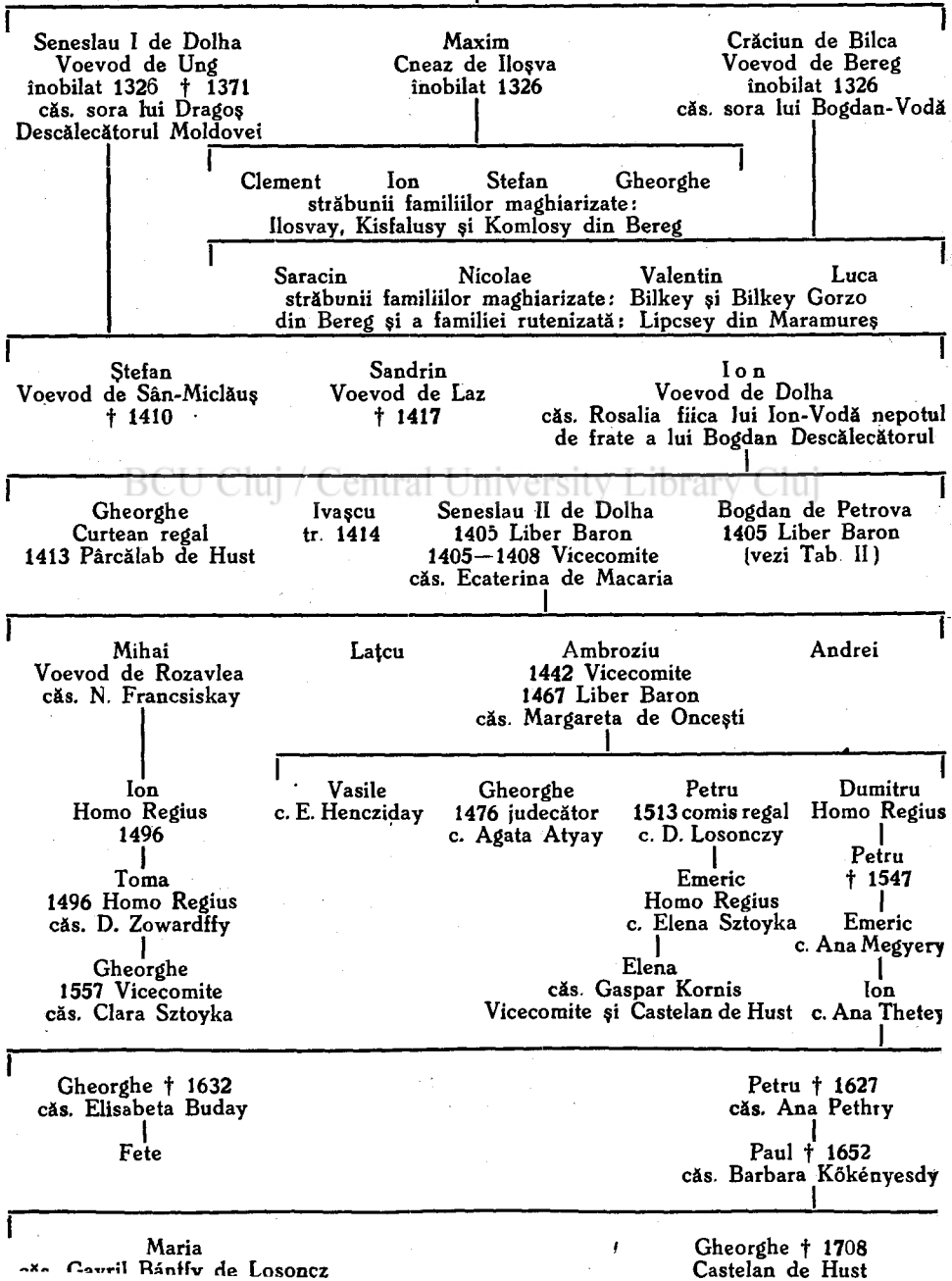
Birtoc 1493—98 Voevod al Ardealului	Francisc	Gheorghe	Petru	Iuliana căs. Szokoly Nicolae
---	----------	----------	-------	---------------------------------

Gheorghe președinte de Tablă reg.	Ion Palatin al Ungariei și Comite de Crasna, Solnocul Int. și Timiș † 1526 eroic Mohacs	Ecaterina
---	--	-----------

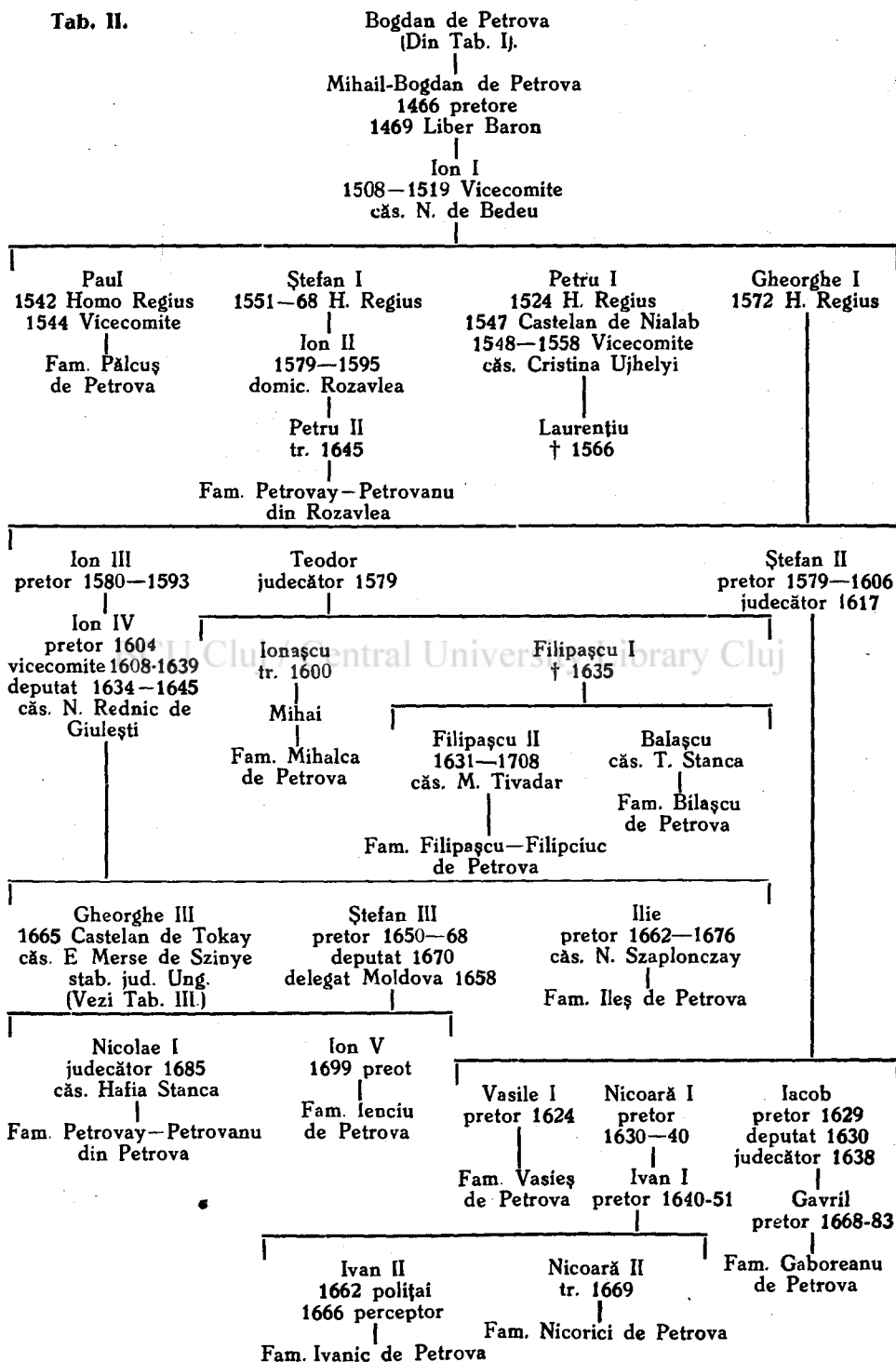
Sofia	Gașpar † 1545 Comite de Crasna și Solnocul Int. căs. Ana Bathory remăr. Gheorghe Bathory	Magdalena
	Gheorghe Comite de Crasna și Solnoc	

Genealogia fam. voevodale și baronale de Dolha și de Petrova

Tab. I. Tatomir
Voevod de Ung și de Bereg
înainte de 1300

Tab. II.

Tab. III.

Gheorghe III.
Petrovay de Dolha și de Petrova
(Din Tab. II).

